

Tomcsányi Móric rendészeti rendszere

SALLAI János

Tomcsányi Móric a 20. század első felében meghatározó jogtudós (a közigazgatás és a rendészet jeles művelője), akadémikus volt. A Magyar közigazgatási és pénzügyi jog. Különös (szakigazgatási) rész című könyvében kiemelten foglalkozik a rendészettel, és véleményem szerint az általa megalkotott rendészeti rendszer ma is segítséget nyújt a rendészettudomány művelői számára.

„Az államtudományokban minden ismeret forrása a tapasztalat.”

B. Eötvös József, 1851

A közigazgatástan és a rendészettudomány megalapozása Magyarországon Karvasy Ágoston munkásságának eredménye, aki már az 1840-es évek közepétől folyamatosan közrendészeti tudományról¹ írt, magyar nyelven. Őt több jogtudós követte, akik közül kiemelkedett Concha Győző,² aki az alkotmányjog és a közigazgatás-politika professzorként alkotott maradandót a rendészettudomány témakörében. Akadémiai székfoglalóját 1901-ben *A rendőrség természete és állása szabad államban* címmel tartotta meg, s az ebben összegzett gondolatai³ ma is jelen vannak a rendészettudományban.

A fenti két jeles tudóst követte Tomcsányi Móric, aki a közigazgatási jogdogmatika egyik legeredményesebb, legkövetkezetesebb, továbbá *a rendészet egyik legkiemelkedőbb művelője* volt a 20. század elején. Akadémiai székfoglalójában⁴ és közigazgatási művei közül a *Magyar közigazgatási és pénzügyi jog. Különös (szakigazgatási) rész* című könyvében kiemelten foglalkozik a rendészettel. Míg előbbi művét máig rendszeresen idézik a rendészet művelői, addig utóbbi említésével csak ritkán találkozni a későbbi rendészeti szakirodalomban. Mivel Tomcsányi Móric véleményem szerint jelentősen hozzájárult a rendészet tudományos igényű, úttörő jellegű bemutatásához, ezért fontosnak tartom, hogy életrajzába és szakmai munkásságába is bepillantsunk.

Tomcsányi Móric 1878. március 21-én született nemesi családban, Temesváron.⁵ Apja, Tomcsányi Mór 1848-as honvéd huszárhadnagy, Turóc vármegye alispánja, a budapesti királyi ítélőtábla tanácselnöke volt. Tomcsányi Móric több testvére is magas hivatalt töltött be az igazságügyi pályán. (Tomcsányi Kálmán például államtitkárként az 1936-ban megtartott felsőoktatási konferencián előadásában⁶ az általános belügyi igazgatással és a felsőoktatási reformmal foglalkozott.) Középiskoláit szülővárosában

1 Lásd bővebben Gaál–Hautzinger (2014) 55–66.

2 Sallai (2015b) 39–45.

3 Gaál–Hautzinger (2014)

4 Tomcsányi (1929) 31.

5 Lőrincz (1988) 149.

6 *Magyar felsőoktatás.* 239–248.

végezte, majd a budapesti és a párizsi egyetemen tanult, jogtudományi és államtudományi diplomát⁷ szerzett, ügyvédi vizsgát tett. Habilitációs disszertációjának (1906) témája: *A vagyoni felelősség elve a közigazgatásban*. 1922-től a Budapesti Tudományegyetem nyilvános és rendes tanára, majd 1928-tól az MTA levelező, 1943-tól rendes⁸ tagja. Akadémiai székfoglalóját *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*⁹ címmel az MTA II. osztályának ülésén, 1928. október 15-én tartotta meg.

Székfoglaló előadásának kiinduló tétele a rend, amelynek alkotóelemei a szerző szerint a természet, a társadalom és az állam.¹⁰ Mivel például a természet rendje folyamatosan alakulhat, változhat, ezért a rend lehet statikus és dinamikus is. A közrendet a szerző nem azonosította a jogrenddel, mert előbbi alatt az állami és a társadalmi rendet együttvéve értette. A jogrend csak irányítója, több esetben keletkeztetője a közrendnek. A közrend és a rendészet közötti viszonyt vizsgálva megállapította, hogy a rendőrség sem alkotja a rendet, hanem csak a létező rend érvényesülésének külső feltételeit¹¹ biztosítja. A rendészet ehhez képest csupán járulékos természetű. Tomcsányi a rendőri funkció célját vagy megelőzéssel látja elérhetőnek (a veszély elhárításával), vagy – a rend megzavarása esetén – a zavaró tényező felszámolásával. Így a rendőri tevékenység lehet: preventív, negatív elhárító¹² vagy pozitív, utólagosan ható.

Tomcsányi többnyire osztja Concha Győző felfogását, szerinte azonban a rendőrség nem csak diszkrecionális módon¹³ és eszközökkel érheti el a célját. Úgy látja, a rendőri tevékenység rendszerint többnyire diszkrecionális természetű, de a diszkrecionális elem hiányában is megállapítható a tény rendőri jellege abban az esetben, ha a közrendet és a személy- és vagyónbiztonságot közvetlenül fenyegető nagyobb veszély elhárításáról van szó. Tomcsányi egyértelműnek tartotta, hogy a rendőri tevékenység a közigazgatás része,¹⁴ annak egyik faja. A rendőri hatóságot a végrehajtó hatalomhoz tartozónak sorolta be, mert a rendőri működés fő feladata, hogy a közrend jogrend szerinti érvényesülését biztosítsa, mégpedig a bekövetkező veszély megelőző elhárításával, a megzavart rend helyreállításával. Véleménye szerint mindehhez a diszkrecionárius hatalom gyakorlása csak jogszerűen lehetséges. Továbbá fontos, hogy a rendőrség működése is csak jogszerű keretek között mehet végbe, azaz a rendőrség hatalmát csak rendészeti célra lehet felhasználni!

A fent bemutatott akadémiai székfoglaló teljes anyaga¹⁵ könyv formában is megjelent, amelyet 1933-ban a szerző *Magyar közigazgatási és pénzügyi jog. Különös (szakigazgatási) rész* című munkája követett, amelyben jelentős részt kapott a rendőrijog, rendészet. Már a könyv¹⁶ bevezető részében jelzi, hogy a közigazgatás általános része mellett

7 A végzést követően másfél éves tanulmányutat tett Ausztriában, Németországban, Franciaországban, valamint Nagy-Britanniában.

8 <http://dt.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetek/konyvek/szerzoi-eletrajzok/item/323-tomcsanyi-moric>

9 Tomcsányi (1929) 31.

10 Uo. 1.

11 Uo. 4.

12 Uo. 4–5.

13 Uo. 6–7.

14 Uo. 8.

15 Tomcsányi (1929) 31.

16 Tomcsányi (1933)

a különös részben a különféle közigazgatási ügyek „tarkabarka” tömege található meg, amelyben – mint közigazgatási tevékenység – a rendőri igazgatás is helyet kap. A mű jelentőségét számunkra, a rendészettudomány művelői számára az adja, hogy Tomcsányi – elindulva az alapoktól, a rendtől – eljut a rendészeti rendszer ábrázolásáig, amelyet előtte a szakterületet művelő jog-, közigazgatásjog-tudósok csak elemenként mutattak be. Ezenkívül magát a rendészetet is a közigazgatás részeként kezelte.

Hogy a rendőri közigazgatás helyét, szerepét megfogalmazza, a rendből indult ki. „A rend a természeti, társadalmi és az állami élet tárgyi és személyi elemeinek, tényezőinek valamiféle belső szükségességéből, indokoltságból folyó elhelyezkedése, összefüggése, kapcsolata, s ez összefüggés céljának megfelelő érvényesülése, életfolyamata.”¹⁷ A szerző szerint a rendőrség a rendnek nem része, hanem azon kívül áll, a külső feltételeket biztosítja azáltal, hogy a rendet fenyegető veszélyt elhárítja, illetve rendzavarás esetén a zavaró körülményt utólag felszámolja, megszünteti.¹⁸ Az akadémiai székfoglalóban írtak szerint (Concha Gyözővel összhangban) a rendőri funkció egyik jellegzetessége a diszkrecionárius elem.

Tomcsányi megállapította, hogy a rendészeti közigazgatást sokféleképpen lehet osztályozni, de a legegyszerűbb mód, ha két részre osztva biztonsági és (köz)igazgatási rendészetet különböztetünk meg. Véleménye szerint a *biztonsági rendészet* az igazgatszolgáltatást és a bíraskodást támogatja, így fő feladata a bűnösök kézre kerítése és bíróság elé állítása.¹⁹ A *(köz)igazgatási rendészet* a közigazgatás és a társadalom rendjére vonatkozó rendészeti közigazgatást foglalja magában. Fő feladata biztosítani a közigazgatás szabályszerű működését, valamint a társadalmi rendet.²⁰ A biztonsági rendészet az *igazságügyi* és a *közbiztonsági rendészet* alkategóriájára osztható fel, amelyek az 1. ábra szerint tovább tagolhatók. (Tomcsányi azért tartotta fontosnak külön megjeleníteni a közbiztonsági²¹ elemet, mert esetében véleménye szerint az állam és az ember létének, épségének, javainak közvetlen veszélye áll fenn.) Ugyanígy a másik nagy kategória, a közigazgatási rendészet (vagy klasszikusan: az igazgatásrendészet) is tovább tagozódik: a közigazgatási védelmi és az engedélyi alcsoportra.

Amint az 1. ábra szemlélteti, a közbiztonsági kör további két nagy részre osztható, amelyek magukban foglalják a rendőri funkció legnagyobb részeit: az államrendészeti (más néven politikai, magasabb rendészeti) és a közrendészeti csoportot. Az *államrendészet* fő feladataként jelentkezik az állam védelme, az egyének és a társadalom javainak védelme a tömegzavargások ellen. Tomcsányi idesorolta a tömegrendészetet, amely alatt a gyülekezési és egyesülési jogot, a ki- és bevándorlást, valamint a külföldiek nyilvántartását értette.²² A szerző szerint a *közrendészeti* csoportba tartozik a társadalom és a személyes javak védelme, így ez további két fő elemre bomlik, a személy- és a vagyonbiztonság rendészetére.

17 Uo. 9.

18 Uo. 10–12.

19 Uo. 14.

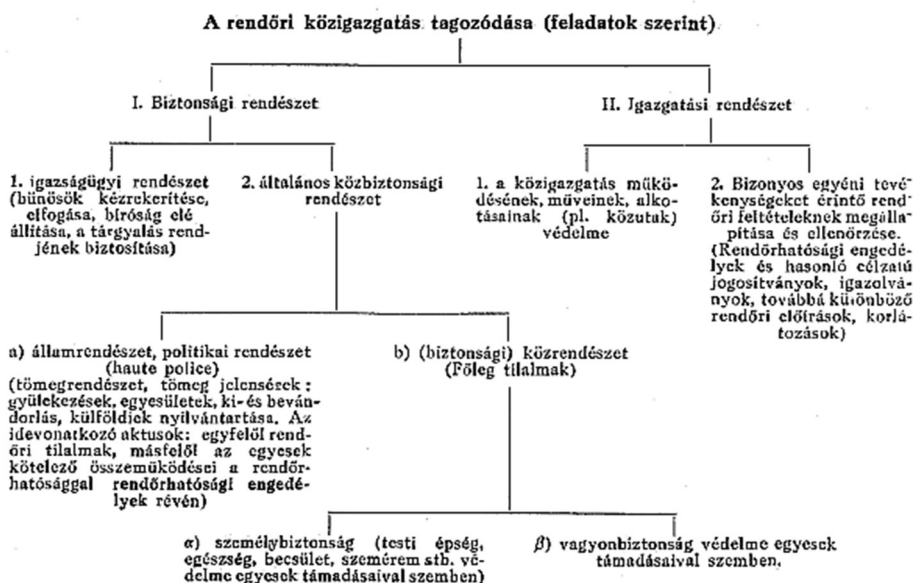
20 Uo.

21 Uo. 15.

22 Uo. 14.

Tomcsányi a (köz)igazgatásrendészetet is két nagy csoportra osztotta (miként a biztonsági rendészetet). Az egyikbe a közigazgatás működésének védelmét, azaz a közhivatalok, utak, víz- és közművek rendőri oltalmát sorolta. Itt a rendőri tevékenység nem olyan fajsúlyosan van jelen, csak tömegmegmozdulások esetén. A másik csoportba az egyéni tevékenységet szabályozó igazgatási rendészeti tevékenység tartozik (pl.: jogositvány, rendőrhatalom engedélyek stb. kiadása, ellenőrzése). Tomcsányi véleménye szerint a rendőri közigazgatás közel áll az általános közigazgatáshoz, az eltérés abban érhető tetten, hogy az előbbinek rendőri célzata van.²³

Az ábrán nincs feltüntetve a karhatalmi²⁴ tevékenység, amely a szerző besorolása szerint nem a rendészet körébe, hanem a rendőri kényszerintézkedések közé tartozik, s védekezésül vagy tettleges ellenszegülés leküzdésére szolgálhat.

1. ábra: A rendőri közigazgatás tagozódás feladatok szerint²⁵

Követve a rendészet jeles művelőinek munkásságát, az a véleményem alakult ki, hogy Tomcsányi Móric a közigazgatás kontra rendészet hosszúra nyúlt vitájának végére tett azáltal pontot, hogy munkájában egyértelműen a közigazgatás fajaként sorolta be a rendészetet, és a felosztását illusztráló és azt kifejtő munkájában világosan meghúzta az egyes rendészeti tevékenységek közti határokat. Tomcsányi a magyar királyi rendőrség és általában az egész rendészet országos, központi főparancsnokának a magyar királyi belügyminisztert jelölte meg, s utalt a rendőri feladatok hatáskör szerinti megosztására. A mű szerint az olyan vidéki kis- és nagyközségekben, ahol nincs rend-

23 Uo. 17.

24 Uo. 32.

25 Forrás: Tomcsányi (1933) 18.

őrségi kirendeltség, a főszolgabíró látta el az összes rendészeti feladatot, míg a megyei és törvényhatósági városokban a rendőrhatósági jogkör a következőként oszlott meg. A rendőrség hatáskörébe a biztonsági rendészeti, valamint az igazgatásrendészeti ügyek közül az államrendészeti és a jelentősebb személy-, valamint vagyonbiztonsági esetek tartoztak. Az igazgatásrendészeti ügyek fennmaradó hányada az önkormányzatoknál maradt. Tomcsányi a magyar királyi rendőrséget polgári közigazgatási intézménynek²⁶ tekintette, amelynek keretén belül megkülönböztetett intéző és fogantató (végrehajtó) rendőrséget. Munkájában a csendőrséget és a folyamőrséget²⁷ is elhelyezte a rendszerben, továbbá részletesen bemutatta a bűnügyi rendészetet²⁸ és a rendőri kihágási bíraskodást.²⁹

Tomcsányi Móric 1945-ig jelentős szerepet töltött be egyetemi tanárként, a jog- és közigazgatás-tudomány jeles művelőjeként a magyar tudományos közéletben. Ezt követően visszavonult a tudományos életből, és 1951. június 12-én, Budapesten halt meg. Véleményem szerint rendszerező munkája ma is segítséget jelenthet a téma kutatóinak.

IRODALOMJEGYZÉK

- A Magyar Tudományos Akadémia tagjai.* III. kötet. (2003) Budapest, MTA Társadalomkutató Központ.
- Balla Zoltán (2014): A rendészet és a közigazgatás tartalmi összehasonlítása. In: *Magyar Rendészet*, 14. évf. 4. sz. 11–23.
- Concha Győző (1901): A rendőrség természete és állása szabad államban. In Lőrincz Lajos (szerk.): *A magyar közigazgatás-tudomány klasszikusai*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Concha Győző (1905): *Politika*. Budapest.
- Csiky Kálmán (1889): *A magyar állam közigazgatási joga*. II. kötet. Budapest.
- Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.) (2014): *Rendészettudományi gondolatok*. Budapest, MRTT.
- Karvasy Ágost (1843–1844): *A politikai tudományok rendszeresen előadva*. I–III. kötet. Győr, Streibig.
- Karvasy Ágost (1862): *A közrendészeti tudomány*. Pest.
- Lőrincz Lajos (szerk.) (1988): *A magyar közigazgatás-tudomány klasszikusai*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Magyar felsőoktatás*. I–III. kötet. (1937) Budapest, k. n.
- Petrovics László (1884): *Közrendészeti tudomány és a magyar rendőri gyakorlat*. Budapest.
- Rédey Miklós – Laky Imre (szerk.) (1909): *Rendőri lexikon. Közrendészeti és büntetőjogi tudnivalók betűrendes kézikönyve*. Budapest, Pátria.
- Sallai János (2015a): A magyar rendészettudomány etablációja. In: *Belügyi Szemle*, 63. évf. 6. sz. 5–28.
- Sallai János (2015b): Concha Győző, a rendészet jeles tudósa. In: *Magyar Rendészet*, 15. évf. 1. sz. 39–45.
- Szamel Lajos (1994): A polgári magyar közigazgatás-tudomány. In Lőrincz Lajos (szerk.): *Közigazgatás-tudományi antológia*. Budapest, Unió Lap- és Könyvkiadó.
- Tomcsányi Móric (1929): *Rendészet, közigazgatás, bírói jogvédelem*. Budapest, MTA.

26 Uo. 24.

27 Uo. 38.

28 Uo. 39.

29 Uo. 46.

Tomcsányi Móric (1933): *Magyar közigazgatási és pénzügyi jog. Különös (szakigazgatási) rész.* Budapest, a szerző kiadása.

Tomcsányi Móric (1937): Jogi oktatás, közigazgatási képzés, közigazgatási minősítés. In: *Magyar felsőoktatás.* II. kötet. Budapest, k. n.

<http://dt.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetek/konyvek/szerzoi-eletrajzok/item/323-tomcsanyi-moric>

Tomcsányi Móric főbb művei:

A közigazgatási jogviszony. (1912) Budapest, Politzer.

Jogerő a közigazgatási jogban. (1916) Budapest, Franklin.

A magyar közigazgatási jog alapintézményei. (1926a) Budapest, Tomcsányi.

Magyar közjog: alkotmányjog. (1926b) Budapest, a szerző kiadása.

Magyarország közjoga. (1943) Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

A vagyoni felelősség elve a közigazgatásban: az állam (közhivatalnokok) vagyoni felelősségének rendszere. (1905) Budapest, Politzer.

Önkormányzat és decentralizáció. (1911) Budapest, Athenaeum.

Rendészet, közigazgatás, bírói jogvédelem. (1929) Budapest, MTA.

Magyarország közjoga. (1932) Budapest, Egyetemi Nyomda.

Magyar közigazgatási és pénzügyi jog. Különös (szakigazgatási) rész. (1933) Budapest, a szerző kiadása.

SUMMARY

The System of Law Enforcement in Móric Tomcsányi's Works

SALLAI János

Móric Tomcsányi was a legal expert, scholar and member of the Hungarian Academy of Sciences in the first half of the 20th century whose field of research was public administration and law enforcement. He expounds upon law enforcement in his book called: "The Hungarian public administrative and financial law: special (administrative) section". In my opinion, his law enforcement framework and approach may have a lot to offer to modern law enforcement experts.